

ВЪВЕДЕНИЕ

Българин. Присъда, привилегия, стигма, гордост, смисъл или безличие? Сложната комбинация на обстоятелствата в националната история са преплетени в разнообразни идеологически репрезентации. В пъстрата палитра на множеството исторически обстоятелства са използвани и безкрайно много техники за оличностяването на социалния индивид, живеещ в ролята на българин.

Може би всеки четящ познава българската история до степен, в която е допуснат до нея и начин, по който тя е била репрезентирана. Каналите, по които българинът научава какво е да си българин са много. Освен количествено, каналите са разнообразни качествено. С други думи, съвременният индивид, от детство попада под влиянието на своите най-близки хора, които се намират в най-малко две поколения разлика и взаимодействат. От друга страна, от началото на неговата институционална социализация, той попада в контекста на актуалното образование, представено през трайните убеждения на неговите учители. Тук може да бъде посочен пример с трансгенерационния конфликт, очертан в Автодискриминацията (Манолов М. , 2019). Най-кратко, в настоящето, развитието на детето е обусловено от вярванията на хора, които са част от различни идеологии, които имат изградени и трайни нагласи към настоящата. Едновременно с това е налице и сравнително устойчива носталгия към миналото, което се и предава. Както Иван Хаджийски отбелязва „Обществената среда пълни с конкретно историческо съдържание биологическите качества на човека и го определя като установена обществено-историческа величина“ (Хаджийски, 1997, стр. 61). Въпреки задълбоченият интерес на автора към изследването на тези процеси, те не са предмет на настоящата работа. Съответно, тя няма да получи дълбочина в този анализ, тъй като не засяга възпитанието като

причина, а следствието във връзка със социалното функциониране на българина.

Настоящата работа включва компонентите на автодискриминацията (Манолов, 2019), но разширява предмета на изследване в опит да прецизира понятието във връзка с отнасяните към другите черти на националния характер. Изследването използва отнасянето на чертите, част от националния характер, към другите, посредством първата част на инструментариума, използван през 2016 година. В този смисъл е представен и сравнителен анализ с четиригодишна стъпка – възприятието по отношение на другия тогава и сега. Това обаче не е водеща цел, а просто основание за актуалността социалните взаимоотношения и по-конкретно наличието на предпоставки за автодискриминация.

Водещата цел на работата е да представи възприятието на българина по отношение на Другия, който не се различава категориално от него, във връзка със скали, които могат да представят по-добро обяснение на автодискриминацията. Тази цел се формулира върху хипотезата, че е налице връзка между някои „тъмни“ нагласи и личностни характеристики и възприятието по отношение на Другия българин. Тази хипотеза разтваря в себе си и няколко подхипотези:

- Допуска се, че отнасянето на негативни характеристики по отношения на Другия има връзка с цинизма.
- Допуска се, че цинизмът има положителна връзка с ниското самочувствие.
- Допуска се, че са налице са високи стойности на възприета ежедневна дискриминация.
- Допуска се, че е налице положителна връзка между скала нарцисизъм и скала цинизъм в българска извадка.
- Допуска се, че враждебността има положителна връзка с цинизма и отрицателна със самочувствието.

Обект на изследването са лица, възприемащи себе си като българи, независимо от тяхната възраст, социален статус, образование.

Предмет на изследването е връзката между отнасяните характеристики по отношение на Другия българин и цинизма като нагласа, възприятието за дискриминация и тъмната триада като лични характеристики, както и самочувствието.

Работата е в посока разглеждане на част от феноменологията на автодискриминацията. В първата монография по темата (Манолов М. , 2019), са представени дефинитивните параметри на автодискриминацията. „Червената нишка“, която стои пред пасивното поведение касае нагласата към Другия. По-конкретно негативната нагласа към другия и надценяването на собствения образ, което на практика създава „пропастта“ в индивидуалната когнитивна рамка. Това от своя страна води и до избягващото поведение. Интересно е, че по този начин индивидът поставя и себе си в условия на социална изолация. Специфичното при нея е, че всеки в контекста на своя индивидуализъм е във форма на социална изолация дотолкова, доколкото всичко това възпрепятства общата социална дейност. Така, настоящата работа получава посока и към някои теоретични постановки във връзка с другия.

Логическата последователност, която авторът се стреми да представи е следната. На първо място е представен кратък обзор във връзка с дефинитивните параметри на автодискриминацията. Краткото ѝ представяне като фундамент на работата, поставя нуждата Другият да бъде разглеждан, като условие за дефиниране и реализиране на Аз-а. В условията на процеса на автодискриминацията, отричането на личната принадлежност води до подценяването на Другия. Това става и причина за интеграцията на индивида в някаква форма на социална изолация. На практика отречената принадлежност стигматизира всички други, или индивидът сам поставя върху себе си стигмата „аз не съм от тези“. Спорен момент, който протича двустранно. Това е и причината да

бъдат разгледани акценти от социалната изолация и стигмата като възможно следствие от процеса на автодискриминацията. Чертите на българския характер, от които индивидът се дистанцира, ведно с ценностните нагласи, които не са отричани са разгледани като основания за процеса. В техния общ план обаче, влиза и цинизмът като една от основните изследвани независими променливи, която също получава теоретичното внимание. Не с цел българинът да бъде определен като циничен в негативния смисъл. По-скоро, за да се разгледа цинизма като философска школа и ценност, която може да допълни обяснителния модел на явлението.

Най-ясно очертаната линия в теорията са чертите, с които се отличава индивидуалността на българина. Те имат за цел да представят характера на българина. Това позволява на читателя в краткия анализ да се запознае с обективното. „Ние, българите, имаме в своя бит, в своите нрави и в своята психика нещо ценно, в което сме непоколебимо консервативни. Това ценно наше е от такова естество, че ние – макар несъзнателно – го чувстваме като особено достойнство, горди сме с него, а в чуждоплеменна среда, която не разполага с това наше ценно, ние се държим по-високо и не само не се претопяваме, но даже претопяваме чужденците“ (Страшимиров, 1995, стр. 35). Навярно работата няма да намери неизвестното „ценно“, в което сме консервативни и ригидни. Въпреки това, тя се опитва да представи една гледна точка, с която да проправи път към приемането на характера такъв, какъвто е, за да може да бъде ограничено негативното взаимодействие. Разбира се, говори се за един характер, който проявява особеността да изгражда представата за себе си през метаидентичност, свързана с „мъртвите герои“. Тази представа от своя страна, води до поведението на отграничаване от другите, които не отговарят на тази „героична действителност“, която е в представите на отделния българин. Това е и причината това „наше ценно“, този наш „герои“, онова „важно“ нещо за нас да остане в контекста на неизвестното. Тук е положено старанието да бъде открито обективното, доколкото това е възможно.

АВТОДИСКРИМИНАЦИЯТА И ПОСЛЕДСТВИЯТА ЗА ИНДИВИДА

Автодискриминацията

В проведено изследване през 2016 година имащо за цел да даде отговор на това „Какво е за българина да е българин“ са получени изключително интересни данни. От представените характеристики на българския характер, респондентите следва да оценят по три начина – до колко се отнасят за тях, доколко се отнасят до другите и доколко това са качества/недостатъци. Получена е любопитна, статистически значима разлика във връзка с оценяването от страна на изследваните лица за себе си с положителни черти, възприемани като качества, а за другите негативни черти, възприемани като недостатъци. Това дава основание за предлагане на понятието за автодискриминацията като двукомпонентата – като процес в социалната психология, свързан с пасивното поведение спрямо общите дейности и като индивидуален стремеж към утвърждаване на собствената „различност“ спрямо другите.

Чертите от националния характер в голяма степен моделират и междуличностното поведение. Те от своя страна може да бъдат разгледани като мирно взаимодействащи си и приети компоненти на българския характер. Интересното обаче е, че изследванията показват друго, посочено по-горе. Всъщност, чертите на националния характер, описани в народопсихологията, са отнасяни към Другите. Индивидът отнася към себе си значително по-положителни черти, които в етнопсихологията са описани по-скоро като несвойствени за българина (Манолов М., 2019). По този начин се получава и значима разлика между представата за себе си и представата за Другия. Формирания парадокс може да бъде изведен и с просто изчисление – на практика е немислимо в стая с 5 души всеки да намира себе си